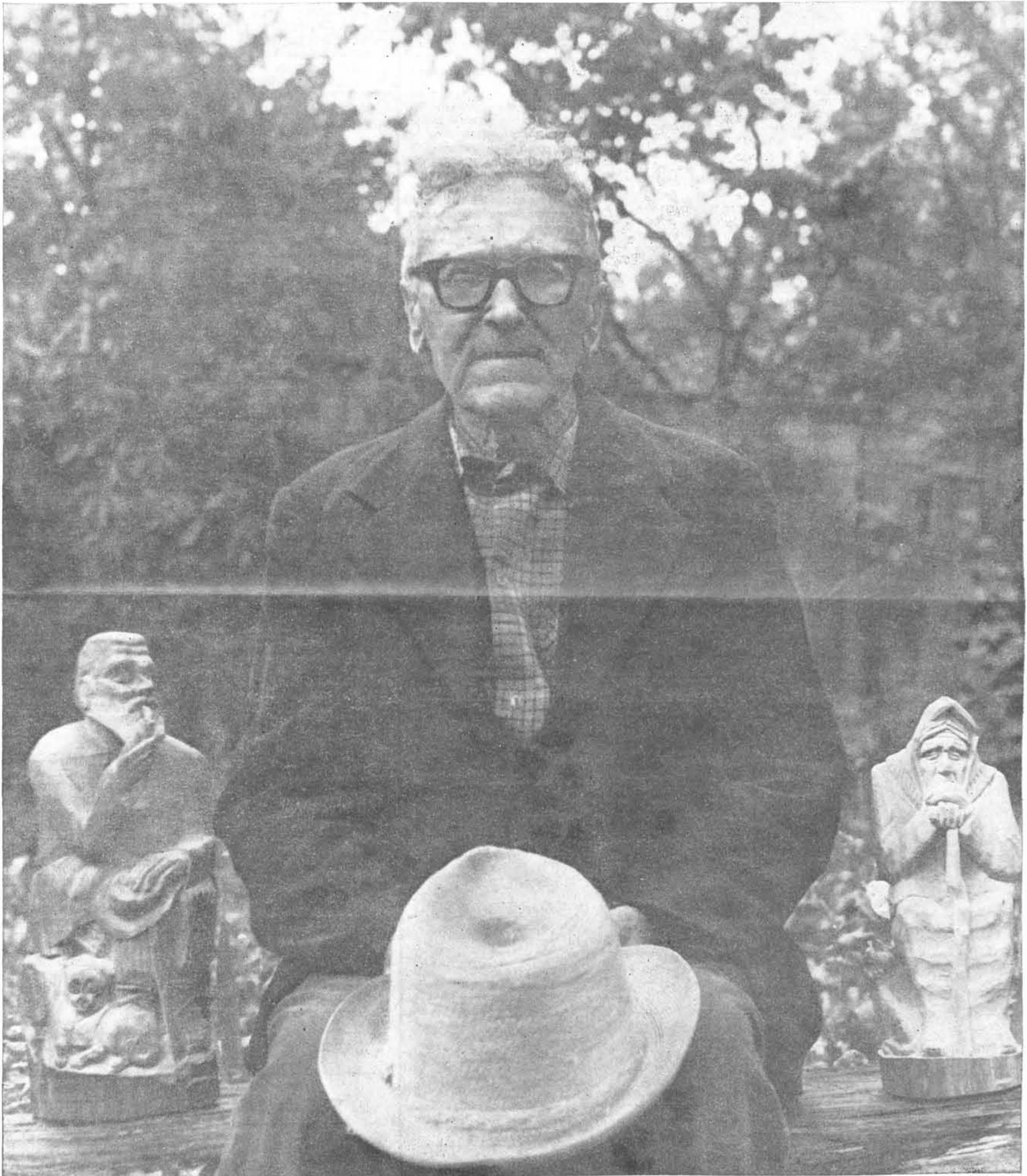

Голас Радзімы

№ 33 (1655)
21 жніўня 1980 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

З сённяшняга нумара мы пачынаем расказваць пра народных майстроў старажытнага беларускага горада Івянец. Іх рукамі створаны мастацкія вырабы з дрэва, гліны, ільну, якія ўпрыгожваюць міжнародныя выстаўкі, прывоззяць у захопленне наведвальнікаў музеяў. На здымку І. КУРМАНОВІЧА — старэйшы івянецкі майстар, рэзчык па дрэву Апалінарыі ПУПКО. [Фотарэпартаж аб ім змешчаны на 6-й стар.].

**ЧАЛАВЕК — ПРЫРОДЗЕ,
ПРЫРОДА — ЧАЛАВЕКУ**

[«Палессе: шляхі абнаўлення»]

стар. 3

СВЯТА СПОРТУ, МІРУ, ДРУЖБЫ

[«A Thrilling Sports Festival»]

стар. 5

**ГРАМАДСКАСЦЬ БЕЛАРУСІ
АДЗНАЧЫЛА ЮБІЛЕЙ
ГЕНАДЗЯ ЦІТОВІЧА**

[«Зберагчы самацветы
народнага мастацтва»]

стар. 7

НАТАТКІ КАМЕНТАРА

ГАРАЧЫ ЖНІВЕНЬ

У Беларусі здавён існавала шмат розных рытуалаў, звязаных з працай, і сярод іх найбольш хваляючымі былі зажыткі і дажыткі. Важкі колас, залатое зерне — самая дарагая плата селяніну за рупную працу. І таму выхад у поле, на спелую ніву, зажыткі быў павяччэннем урачыстым.

Нашы чытачы, вядома, маюць уяўленне пра сённяшні малянак жніва на палатках Беларусі. Не з сярпамі і косамі, а з магутнымі машынамі выходзяць хлебарабы на зажыткі. Вось першае духмянае зерне напайнае бункеры камбайнаў, адтуль падаецца ў кузавы аўтамашын і едзе да свірнай. Значыць, не трэба зжаўшы збажыну, вязаць снапы, ставіць бабкі, звозіць, складаць у тарпы, браць у рукі цэп. Механізацыя паскорыла і аблегчыла працу селяніна на жніве. І ўсё ж застаўся звычай адзначаць пачатак жніва як свята першага снапа.

Так і зрабілі, напрыклад, у саўгасе «Брэсцкі». Як на парадзе, выстраіліся перад спелай нівай збожжаўборачныя камбайны. Дырэктар саўгаса Віктар Дабражынецкі сказаў механізатарам добрае слова, пажадаў поспехаў. Павіншавалі механізатараў з выхадам у поле піянеры, уручылі ім кветкі. А пачалі жніво так. Адна з лепшых саўгасных працаўніц Вольга Мартысюк, як здаўна вялося, нажала сярпом збажыны і звязала важкі снап. Яго перавязалі чырвонай стужкай з надпісам «Ураджай-80» і ўручылі кіраўнікам гаспадаркі. Першы сёлетні снап надоўга зойме ганаровае месца на покуце ў кабінце саўгаснага дырэктара.

...Тры мільёны 124 тысячы гектараў займае сёлета збожжавая ніва рэспублікі. Кожны год жніво ў нас мае нейкія асаблівасці, часцей за ўсё — абумолены надвор'ем. Якія ж яны сёлета? Па-першае, з-за халадоў і частых дажджоў пас-

пела збажына позна, прычым адначасова азімья і яравыя культуры на вялікіх плошчах. Па-другое, шмат пасеваў палегла, ды і цяпер надвор'е не вельмі спрыяе нармальнаму ходу работ. А ўбраць трэба ўсё да каліва, не пакінуць на згубу ні зярняці. Такое ва ўсіх імкненне. Значыць, маючы дастаткова тэхнікі, у калгасах і саўгасах думаюць пра тое, каб выкарыстаць яе найлепшым чынам. Камбайны і транспартныя сродкі групуюцца ў званні або атрады, складаюцца дакладныя графікі. Работа вядзецца пачочным метадам. Гэта значыць, што на адным полі жнуць, адразу ж убіраюць салому (звозяць або кладуць на месцы ў сцірты), на вызвалення ўчасткі пускаюць лущыльнікі, потым заворваюць. Поле на вачах мяняе свой выгляд. І разам з тым паскараецца падрыхтоўка глебы пад сябу азімых культур.

А які далейшы шлях зерня? Калгасы і саўгасы маюць не толькі добрыя свіраны, але і высокапрадукцыйныя механізаваныя комплексы, на якіх збожжа ачышчаецца, дасушваецца. Праца на іх вядзецца круглыя суткі, бо збожжа сюды ідзе патокам. Самае лепшае зерне гаспадаркі пакідаюць на насенне, частку адразу ж прадаюць дзяржаве, астатняе засыпаюць у засеку, каб потым выкарыстаць на фураж.

За шмат гадоў працы на шырокіх грамадскіх палатках сельскія механізатары навучыліся па-майстарску выкарыстоўваць тэхніку. Часам сталыя людзі ўспамінаюць... Калісьці здавалася, што дастаткова мець камбайн, і ён нібыта сам усё зробіць. Але ж і машыне патрэбны дбайны, кемлівы чалавек. Цяпер шмат якія камбайнеры рэспублікі — знакамітыя людзі, маюць званні Герояў Сацыялістычнай Працы, лаўрэатаў дзяржаўных прэміяў. Нярэдка з імі раяцца гаспадарчыя і дзяржаўныя кіраўнікі, вучоныя. Іменна

механізатары прапанавалі намала тэхнічных навінак (напрыклад, як убіраць палеглую збажыну), вынайшлі розныя, у залежнасці ад канкрэтных умоў, метады ўборкі. Адзін з іх, вельмі пашыраны, — раздзельны. Калі зерне яшчэ не зусім спелае, а чакаць нельга, тады жаткай кладуць збажыну ў валкі. Дзень-два — і зярняты даспяваюць. Камбайн падбірае валкі, абмалочвае. Гэта паскарае работы, змяншае страты ўраджаю.

На час напружаных сельскагаспадарчых работ у нас усталёвалася добрая традыцыя — узаемавыручка хлебарабаў. Сёлета, скажам, звяно праслаўленага механізатара рэспублікі, Героя Сацыялістычнай Працы Георгія Катлярова з саўгаса «Кастрычнік» Веткаўскага раёна пачало жніво не на сваім полі, а ў суседняй гаспадарцы. Чаму? Там збажына паспела раней. Значыць, нельга было чакаць, бо на жніве дарагая кожная хвілінка. За два дні механізатары дапамаглі суседзям убраць 113 гектараў збажыны і вярнуліся на працу ў свой саўгас. Гэта стала ў нас правілам, нормай паводзін людзей, з'яднаных адзінымі мэтамі, інтарэсамі.

Вельмі дапамагае вёсцы і горад. Рабочыя і служачыя працуюць на полях, збожжатаках, перавозцы ўраджаю. Прамысловыя прадпрыемствы пасылаюць у калгасы і саўгасы аўта-транспарт, каб паскорыць вывазку новага ўраджаю на элеватары, у калгасныя і саўгасныя сховішчы.

Не заўсёды на Беларусі ў жніўні бывае выдатнае надвор'е. Але здаўна гэты месяц называюць гарачым. І, вядома, не выпадкова. Гарачы ён сваімі справамі, тым высокім імпульсам працы, які пануе ў гэты час у вёсцы.

Мікола ВАСІЛЕУСКІ.

Гэтыя здымкі зроблены на жніве ў саўгасе «Брэсцкі» Брэсцкага раёна.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ

РУКАТВОРНАЕ МОРА

Адно з самых буйных у Беларусі вадасховішчаў ствараецца ў мікрэчцы Бярэзіны і Пцічы каля рабочага пасёлка Сасновы Бор Светлагорскага раёна. Яно разальцеца на сотні гектараў, на месцы былых торфараспрацовак, а таксама іншых нясельскагаспадарчых угоддзяў. Гэта будоўля — складаны комплекс гідратэхнічных збудаванняў, які будзе мець помпавыя станцыі, агараджальныя дамбы, шлюзы, сетку каналаў, мастоў. Вадасховішча прызначаецца для акумуляцыі паводкавых вод Бярэзіны, якія будуць жыцьвіць вільгаццю землі Светлагорскага, Калінкавіцкага і Рэчыцкага раёнаў.

ЛЕКАВЫ УРАДЖАЙ

Першую партыю дзікарослых лекавых раслін адправілі на прамысловую перапрацоўку фармацэўтычным прадпрыемствам лесаводы Гродзеншчыны. Значная частка лекавага ўраджаю сабрана ў заказніках, якія займаюць у вобласці больш за 20 тысяч гектараў. Пад ахову дзяржавы тут узяты дзесяткі відаў раслін. Дзякуючы ажыццяўленню комплексу ахоўных мерапрыемстваў, сёлета ўсюды багаты ўраджай талакіянкі, чабору, піжмы, багуну, святаяніку, трыпутніку, сардэчніку, ягад брусніц, малін, чарніц, буякоў.

ТЭЛЕФОН У ЛІЧБАХ

Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны тэлефоннай сетка Мінска налічвала 6 тысяч нумароў. Сёння ёмістасць мінскіх гарадскіх тэлефонных сетак набліжаецца да 200 тысяч, а па Беларусі перавышае 700 тысяч нумароў. Да 1984 года магутнасці тэлефонных станцый перавысяць 1 мільён нумароў.

БАГАЦЕЕ ЗАКАЗНІК

Ні адзін выстрал паляўнічага не прагучаў за апошнія дваццаць гадоў у мікрэчцы Заходняй Дзвіны і яе прытокаў Аболь і Сосніца (у Віцебскай вобласці). Тут створаны Казьянскі заказнік. Мэта, намечаная пры стварэнні заказніка — павялічыць колькасць палепшчых ахову прамысловай дзічыны, — дасягнута. Звяроў стала значна больш і колькасць іх стабілізавалася. З 74 відаў жывёл, занесеных у Чырвоную кнігу БССР, на тэрыторыі заказніка знаходзіцца 36, у тым ліку буры мядзведзь, барсук, беркут, скапа, сапан,

Больш за семдзесят новых расфарбовак тканін укаранілі ў вытворчасць сёлета гэташтыльшчыкі Віцебскага шаўковага камбіната. Мастакі прадпрыемства шырока выкарыстоўваюць беларускі народны арнамент, палітру роднай прыроды. НА ЗДЫМКУ: мастакі М. ЕСАЦІЯ (злева) і Н. КУЗЬМІЧОВА рыхтуюць узоры новых тканін.

змяед. Вяіўлены тут гнёзды і такіх рэдкіх птушак, як шэры журавель, чорны бусел, гагара.

«БАЦЬКОўСКАЕ ПОЛЕ»

Незвычайнае хваляванне адчувалі ў гэты дзень працаўнікі калгаса імя Сільніцкага Полацкага раёна, якія сабраліся ў сельскім Доме культуры. Бо ішоў фільм аб родным калгасе і яго людзях. Дакументальную кінастужку пад назвай «Бацькоўскае поле» па сцэнарыю С. Бародоўскага зняў рэжысёр кінастуды «Беларусьфільм» Ю. Лысятаў. Кінапаэма аб хлебе і людзях, якія яго вырошчваюць, не выпадкова носіць такую назву: будучае гэтай зямлі належыць маладому пакаленню.

СКУЛЬПТАР З ОРШЫ

Не забывае малады мінскі скульптар Міхаіл Кандавы завод «Чырвоны Кастрычнік» у Оршы, дзе працаваў. У Палацы культуры прадпрыемства традыцыйна выстаўляюцца работы Кандавога. Цэху, дзе ён у свой час працаваў слесарам - зборшчыкам, скульптар падарыў выкананы ім бюст Уладзіміра Ільіча Леніна. Міхаіл Кандавы прапанаваў таксама арыгінальную скульптурную групу для ўпрыгажэння фантана на тэрыторыі заводу.

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ

ГОМЕЛЬ МЯНЯЕ АБЛІЧЧА

Распрацаваны і зацверджаны новы генеральны план развіцця Гомеля да двухтысячнага года. Па напярэдніх разліках, да гэтага часу ў горадзе будзе жыць 600 тысяч чалавек. У перспектыве — стварэнне буйнога навукова-тэхнічнага цэнтру, з'явіцца новыя праектныя і тэхналагічныя інстытуты, канструктарскія бюро, эксперыментальныя вытворчасці, навукова-даследчыя і навучальныя ўстановы.

Для будаўніцтва новых раёнаў горада будуць выкарыстаны малацэнныя ў сель-

скагаспадарчых адносінах заліўныя і забалочаныя тэрыторыі. У выніку асваення менавіта гэтых «непрыдатных» тэрыторый 450 тысяч гамаляччэн будучы жывы ў 30 мінутах хадзьбы ад зон адпачынку.

У паўночна-ўсходнім раёне ўзводзіцца універсітэцкі гарадок з батанічным садамі і запаркам, на базе якіх будзе працаваць навуковы цэнтр па вывучэнню флоры і фауны Палесся. Зона адпачынку гараджан расшырыцца да 480 гектараў, праектуюцца новыя паркі, скверы, каналы і вадасховішчы.

ПАЛЕССЕ: ШЛЯХІ АБНАЎЛЕННЯ

Сёлета ў 2-м нумары «Голасу Радзімы» мы расказвалі аб зменах, якія адбываюцца на беларускім Палессі дзякуючы меліярацыйнай зямель. Гэты, раней дзікі, балоцісты край, які цягнуцца ўздоўж ракі Прыпяць на 450 кіламетраў і займае ў Беларусі 6 мільёнаў 100 тысяч гектараў, становіцца прыдатным для інтэнсіўнага развіцця сельскагаспадарчай вытворчасці, стварэння індустрыяльных цэнтраў, наогул — для жыцця людзей.

Заўважым: рэканструкцыя і гаспадарчае асваенне Палескай нізіны вядуцца ў комплексе з вырашэннем шэрагу экалагічных праблем. Як, чаму, дзеля чаго гэта робіцца! Пра гэта чытач даведаецца з матэрыялаў, якія мы сёння змяшчаем.

КЛІМАТ, «СХАВАНЫ» Ў БАЛОЦЕ

Для Беларусі характэрны ўмерана-кантынентальны клімат. Сярэдняя гадавая тэмпература паветра хістаецца ў межах 4,4—7,4 градуса. Такі клімат — падарунак Атлантыкі, марскога дыхання якой зрабіла Беларусь зонай гарантыванага ўраджая. А Палеская нізіна з яе лясамі і балотамі акумулюе вялікую колькасць вады. У той жа час Палессе ахоўвае мацярык ад халодных вятроў з Ледавітага акіяна.

— Пры абмеркаванні плана рэканструкцыі прыроды на такой вялікай прасторы некаторыя беларускія вучоныя выказалі сумненне ў тым, што асушэнне балот не выклікае адмоўных вынікаў, у прыватнасці змянення клімату, — расказвае адказны сакратар Навуковага савета АН БССР Рыгор Гарбутовіч. — Балоты, справядліва напаміналі яны, нібы гіганцкія губкі, што ўбіраюць ваду, калі яна лішняя, і аддаюць яе, калі яе мала. Было вырашана правесці дадатковыя даследаванні, для чаго мы звярнуліся ў савецкую групу міжнароднага праекта па ахове балот і водна-балотных угоддзяў «ТЕЛМА».

Група, да якой звярнуліся вучоныя, існуе ўжо 10 гадоў. Праект гэтага спецыяльна створанага міжнароднага органа (у ім удзельнічаюць 18 краін) прадуладжвае ахову і вывучэнне балот як месца знаходжання рэдкіх відаў флоры і фауны, кладавак разнастайных рэсурсаў, рэгулятару вільгаці. У Савецкім Саюзе апублікаваны першы спіс балот еўрапейскай часткі СССР, рэкамендаваны для аховы. Сюды ўключаны 142 балоты (без тых, што знаходзяцца ў дзяржаўных запаведніках).

КОЛЬКІ КАШТУЕ... ВІЛЬГАЦЬ?

Амаль 12,5 працэнта тэрыторыі Беларусі (207,6 тысячы квадратных кіламетраў) займаюць багністыя месцы са стаячай вадой.

Балота доўга ацэньвалася толькі з пункту гледжання яго карыснасці пасля асушэння: падлічвалася, колькі збожжа, сена, угнаенняў (торфу) можна атрымаць на меліяраваных гектарах. Аднак савецкія вучоныя ўстанавілі, што буйныя балоты маюць і вялікае гідралагічнае і кліматычнае значэнне. Яны служыць рэзервуарамі вады, якую на працягу ўсяго года, асабліва зімой і ў сярэдзіне лета — пры вострым дэфіцыце, — спажываюць рэкі. «Балоты павінны ахоўвацца як ад асушэння, так і ад затоплення, каб яны заставаліся месцам захавання дзікай прыроды і своеасаблівым вадасховішчам, якое рэгулюе ўзровень вады», — лічыць, напрыклад, прафесар Пенсільванскага ўніверсітэта Я. Макхарт.

У стасунку да Палесся вядомыя вучоныя прагучаю сэнсацыйна: вады на Палессі не ханяе.

— У гэтага вялікага прыроднага рэгіёна своеасаблівы водны баланс, — расказвае дырэктар Цэнтральнага навукова-даследчага інстытута комп-

ках). Уступіла ў сілу міжнародная канвенцыя аб водна-балотных угоддзях, што маюць міжнароднае значэнне ў якасці месца знаходжання вадапаўнаўнай птушкі. Савецкі Саюз адным з першых падпісаў гэты дакумент.

— Мы прышлі да цвёрдага пераканання, — працягвае Рыгор Гарбутовіч, — калі захавачы на Палессі ўстаноўлена стагоддзі меры вільгаці ў цэлым, то ад пераразмеркавання яе ў працэсе меліярацыі клімат не зменіцца. Больш таго, ім можна будзе кіраваць, гэта значыць пазбягаць пераўвільгатнення ў дажджлівую пару і змагацца з засухай у гарачыя месяцы.

Правільнасць меркаванняў вучоных, як нельга лепш пацвердзілася летам 1976 года. Яно надоўга запомнілася жыхарам Еўропы. Гарачая хваля бязлітаснай засухі дакацілася тады і да Беларусі. Але тут, на Палессі, перад плантацыямі, што пад Луніном, дзе раскінуліся ўгоддзі Палескай даследна-меліярацыйнай станцыі, засуха аказалася бяспечнай. Яе сустрэў заслон цвітухай зеланіны, якой гарачыня была не страшная.

У гэтым месцы вучоныя Беларускага навукова-даследчага інстытута меліярацыі і воднай гаспадаркі ўкаранілі новы метад стварэння высокапрадукцыйных сенакосаў і пашаў на былых балотных і забалочаных масівах. У аснову яго паклалі, паводле слоў загадчыка аддзела лугаводства кандыдата сельскагаспадарчых навук Мікалая Сінічына, закон фізікі аб сасудах, што злучаюцца. Па матэматычных мадэ-

лях, з дапамогай электронна-вылічальных машын, вучоныя загадзя вызначылі рух вільгаці і пажыўных рэчываў у глебе, яе водна-фізічны і цеплавы рэжымы з улікам усяго прыроднага комплексу. Спецыяльныя гідрагенератары пастаянна сачылі за рухам вады ў дрэнажных сістэмах. Узровень яе рэгуляваўся ў залежнасці ад фізічнага стану торфу, батанічнага саставу пароды, даўнасці месцанараджэння. Такое комплекснае веданне ўсяго, што адбываецца пад зямлёй, дазволіла разлічыць колькасць патрабумай вільгаці, каб выратаваць лугі ад засухі. На дзіва, яе запатрабавалася зусім нямнога. Сяляне атрымалі ў тое пакальнае лета выдатны ўраджай: чатыры ўкосы траў і зусім небывалы ўраджай бульбы: 660 цэнтнераў з гектара — удвая больш, чым збіраюць у лепшых гаспадарках рэспублікі.

На думку загадчыка лабараторыі мадэліравання і кіравання фактарамі знешняга асяроддзя на Палессі Рыгора Афанасіка, гэты спосаб стварэння штучнага мікраклімату «беспрэцэдэнтна перспектывны». Выкарыстоўваючы яго, сталі не толькі падаваць патрэбную дозу вільгаці на палі, але і з максімальнай дакладнасцю рэгуляваць яе ўтрыманне ў каранянасяляючым слоі, якое цяпер устанаўліваецца не ад «ярэдняй вільготнасці, як раней, а ад размеркавання вады па профілю глебы.

Новы метад укараняецца ва ўсіх кутках Палесся. Клімат, «схаваны» у балоце, пачынае па-сапраўднаму служыць людзям.

Такое назапашванне вады павінна спалучацца са стварэннем двухбаковага рэгулявання вільгаці ў глебе, асноўныя прынцыпам якога будзе вертыкальны і новы ў сувязнай практыцы так званы безухільны дрэнаж. Распрацаваны метады будаўніцтва даўгавечных асушальных сістэм: яны размяркуюць гадавы сцёк вады без парушэння экалагічнай раўнавагі.

Адначасова вучоныя рэкамендавалі наваселам адважанаў у балот зямель нормы іх апрацоўкі. Дробныя тарфянікі — глыбінёй да аднаго метра — прапанавана засяваць шматгадовымі травамі, выкарыстоўваць іх пад культурныя сенажаці, шматгадовую пашу. Глыбокія тарфянікі трэба ўводзіць у севазароты, але не менш палавіны плошчы таксама засяваць травамі. Цэнтральная думка вучоных: меліярацыя не закончваецца будаўніцтвам гідратэхнічных сістэм, яна толькі пачынаецца з гэтага.

Урад Беларусі згадзіўся з думкай спецыялістаў. Былі фінансаваны ўсе неабходныя, згодна з навуковымі выкладкамі, работы. На месцы гіблых балот ужо каласяцца палі, прарэсцейнай вадой напаўняюцца сажалкі і вадасховішчы.

На многія кіламетры паралелі праз былыя багні меліярацыйныя каналы.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

МЯСЦІНЫ ЗАПАВЕДНЫЯ

Над прыродай не ўладараць, калі ёй не падпарадкоўваюцца. Гэтая формула дыялектычнага адзінства чалавека і прыроды, выведзеная яшчэ Франсісам Бэканам, актуальная і ў нашы дні. Яна ж характарызуе сёння і стратэгію адраджэння Палесся: паважаючы тысячгагоддзі адладжаныя законы гэтай зямлі, навязаць ёй свае. Але, урываючыся ў натуральныя сувязі, чалавек раз-пораз рызыкуе выклікаць адмоўную рэакцыю прыроды. У гэтым адзінаборстве яна пастаянна рытуе яму «падножку».

Неяк на Палессі адбыўся надзвычайны выпадак. Пасля доўгіх асенніх дажджоў сяляне, якія асвоілі левабярэжжа Ясельды, выявілі, што іх палі нечакана затопіла паводка. Неўзабаве высветлілася, што стыхія дапамагла... бабры. Яны разбурылі меліярацыйныя сістэмы, што пазбавілі іх звыклага ўкладу жыцця на даўно абжытых месцах. З пачуццём выкананага абавязку «дыверсантаў» прыняліся будаваць жыллё.

Гэтыя і іншыя падобныя факты «супраціўлення» прыроды прывялі да думкі аб стварэнні на Палессі Прыпяцкага ландшафтна-гідралагічнага запаведніка, дзе можна вывучаць складанейшую гармонію ўзаемасувязей палескай прыроды ў натуральнай лабараторыі.

Такі запаведнік быў створаны ў 1969 годзе. Ён займае больш чым 60 тысяч гектараў. Гэта лясны масіў з вялікімі балотнымі прасторамі ў цэнтры. Дрыгва і бездань тут пераходзяць раптам у самыя сапраўдныя дзюны, сасновыя бары і светлыя дубровы, гущары чорнай вольхі разрэджаны заліўнымі лугамі.

Незвычайна разнастайны раслінны свет Палесся — ад таёжных відаў да стэпавых. Тут знайшлі нават салынію — самы старажытны від папараці. Захаваліся і такія рэлікты, як бальса, ліней паўночная, багноўка чорная, падоў, якога ў народзе называюць беларускім жэньшэнем. 19 відаў расліннага свету (ўсяго іх на Палессі 765) занесены ў «Чырвоную кнігу Беларусі», 5 — у «Чырвоную кнігу СССР». Заповеднік лічыцца лепшым у Беларусі сховішчам разнастайных лекавых прэпаратаў «на карані».

Не менш багатая і мясцовая фауна: ласі, кабаны, казулі, рысі, ваўкі, зайцы, лісы... Рэкі гэтай часткі Палесся — Прыпяць і яе прытокі Убарць і Сцвіга, што атуляюць запаведнік з трох бакоў, на думку вучоных, самы чыстыя ў свеце; яны выключна багатыя рыбай.

— Наш запаведнік не толькі кансервуе гэты некрануты куток прыроды, але і дапамагае вывучаць тыя змяненні, якія адбываюцца на Палессі ў выніку

меліярацыі, — гаворыць намеснік дырэктара запаведніка навуковай частцы Васіль Гаціх. — Ён дастаткова чуйны барометр, здольны прадказаць будучую бурю і даць магчымасць своечасова прадухіліць яе. У запаведніку, напрыклад, закладзены гідралагічныя створы — свідравіны для назірання за ўзроўнем грунтавых вод. Даныя замераў мы заносім у «Летапіс прыроды» і супастаўляем з метэададзенымі, затым экстрапалюем іх. Доўгія назіранні ўсебаковага аналізу дынамікі гідралагічнага рэжыму дазваляюць нам дакладна бачыць, як хістаюцца шалі вагаў «чалавек — прырода», і своечасова ўраўнаважыць іх ў выпадку неабходнасці.

Нядаўна закончаны даследаванні, якія паказалі, як у прыродных умовах расліны самі шукаюць і знаходзяць сабе абаронцаў сярод іншых згуртаванняў. Пастаўленыя даследы прадэманстравалі, як могуць нястрымна расці некаторыя рэдкія віды дэкарэтыўных кустоў, што трапілі ў асяроддзе без натуральных ворагаў, і якія хутка гінуць пры наяўнасці ў глебе дробязнай колькасці азотных угнаенняў. Шмат карысных рэкамендацый рэстаўратарам Палесся далі вучоныя.

Работу вучоных запаведніка ўзначальвае Навуковы савет, спецыяльна створаны пры Акадэміі навук БССР. У яго складзе 9 акадэмікаў, 13 дактароў навук, вядучыя спецыялісты практыкі. Савет выконвае таксама кансультацыйныя функцыі і каардынуе дзейнасць шматлікіх навукова-даследчых, практычных, гаспадарчых арганізацый, што падключыліся да вырашэння экалагічных праблем Палесся.

— Галоўная задача савета, — гаворыць віцэ-прэзідэнт Беларускага акадэміі навук Аляксандр Махнач, — вывучыць дасканальна «Палессе ў мініяцюры», як мы называем Прыпяцкі запаведнік, ператварыць яго ў інструмент экалагічнага планавання біясферы. Заповеднік мала разглядаць як своеасаблівы Ноеў каўчэг, дзе захоўваецца «ўсякая пачвары па пары». Яго перспектыва — удаканаленне прыроды і клімату.

Прыпяцкі запаведнік закрыты для турыстаў, тут забаронена ўсякая гаспадарчая дзейнасць: высечкі, паляванне, рыбная лоўля, нарыхтоўка сена, ягад, пладоў, вядома ж — меліярацыйныя работы. Адзіна, каму дадзены пропуск у любы час дня і ночы, — гэта дзятве. У запаведніку ўпершыню ў СССР узніклі школьныя лясыцтвы. Пад кіраўніцтвам вучоных і ляснічых дзеці дапамагаюць сачыць за санітарным станам лесу, збіраць насенне, рассяляць мурашнікі, вядуць пасільныя навуковыя назіранні.

пішуць землякі

...БЫЦЦАМ ПАБЫВАЎ У МАСКВЕ

Не магу не падзяліцца сваімі думкамі аб Алімпіядзе. Нашы так званыя «дабрадзеі» не дапусцілі спартсменаў да ўдзелу ў Гульніх, адабралі ў іх магчымасць сустрэцца з моладзю іншых краін на гэтым сусветным свяце спорту, маладосці і прыгажосці. Большасць людзей у Канадзе вельмі шкадуе, што наш урад паслухаў прэзідэнта ЗША Картэра, які гатовы на ўсё дзеля сваёй уласнай выгады. Тут нават гаварылі, што не будуць паказваць рэпартажаў з Гульніх па тэлебачанню. Але, да маёй вялікай радасці, усё ж сёе-тое паказалі. Калі я глядзеў адкрыццё Алімпійскіх гульніх, бачыў, як запальвалі алімпійскі агонь, дастаўлены ў Маскву з Грэцыі, углядаўся ў твары глядачоў на трыбунах, то хацелася і самому гучна вітаць пасланцоў свету, спартсменаў усіх кантынентаў. Хоць я знаходзіўся за шэсць тысяч кіламетраў ад галоўнай спартыўнай арэны, я адчуваў сябе так, быццам знаходзіўся ў Маскве. Разам з вамі я радаваўся новым выдатным дасягненням спартсменаў. І цяпер, калі Алімпіяда завершана, хачу павіншаваць наш народ з яе паспяховым правядзеннем, пажадаць сваёй Радзіме новых вялікіх поспехаў.

Фёдар МАСЛЯК,
Канада.

ТАКОГА СВЯТА НІХТО НЕ ПАМЯТАЕ

У Заходняй Аўстраліі, у прыватнасці, у нашым горадзе Перт, тэлеперадачы аб

Алімпійскіх гульніх у Маскве дэманстраваліся кампаніяй «Канал 7». Трэба сказаць, што яны былі працяглыя па часу, асвятлялі ход спаборніцтваў па самых розных відах спорту. У Аўстраліі перадачы з Масквы людзям вельмі спадабаліся. Дастаткова сказаць, што ў нас у горадзе глядачы патрабавалі паказаць яшчэ раз адкрыццё Алімпіяды. І кампанія паўтарыла перадачу на наступны дзень, заслужыўшы вялікую ўдзячнасць ад аматараў спорту. Вядома ж, я сам абодва разы з захапленнем глядзеў гэту перадачу. Ніколі раней не даводзілася мне быць у Маскве, але, дзякуючы тэлебачанню, сёлета я ўбачыў гэты цудоўны горад, выдатныя спартыўныя збудаванні, сам стаў удзельнікам урачыстага адкрыцця Алімпіяды-80. Я бачыў прадстаўнікоў розных краін, якія прыехалі на Гульні, членаў Саветаўскага ўрада і ганаровых гасцей з-за рубяжа на трыбунах стадыёна імя У. І. Леніна. Афіцыйнае адкрыццё Алімпіяды прайшло вельмі ўрачыста, але самае вялікае ўражанне зрабіла на мяне тэатралізаванае прадстаўленне, прысвечанае гэтаму цудоўнаму спартыўнаму святу. Якое багацце фарбаў, колькі таленту і ўмення паказалі яго ўдзельнікі! Іх выступленнямі проста нельга было не захапляцца. Асабліва маляўнічыя былі танцы народаў розных рэспублік Саветаўскага Саюза. І па-мойму, самым цудоўным быў ансамбль з Беларусі. Цяпер тут, у Аўстраліі, многія капіталісты і нават самыя мацёрныя антысаветчыкі гавораць, што такога выдатнага адкрыцця Алімпіяды, як у Маскве ў 1980 годзе, яшчэ ніколі не было і наўрад ці калі-небудзь будзе. Нават ім даводзіцца гэта прызнаць.

Юрый РАСАДЗІНСКІ,
Аўстралія.

РАДЫ ВАШЫМ ПЕРАМОГАМ

Алімпіяда-80 завяршылася!

Цырымонію адкрыцця Гульніх у нас у Бельгіі і ў Францыі па тэлебачанню не паказвалі. Мы змаглі толькі вечарам паглядзець урыўкі гэтага цудоўнага свята. Усяго нейкіх 5 мінут, але якімі напружанымі яны былі, колькі далі нам уражанняў! Як было б цудоўна ўбачыць усю гэтую цырымонію поўнасцю.

Вядома, некаторыя мясцовыя газеты не змаглі абмесяцца без агаворак, што, маўляў, не ўсе краіны былі прадстаўлены, што не ўсе каманды выйшлі пад сваімі нацыянальнымі флагамі. Але гэтае дробнае зласлоўе застаецца амаль непрыкметным у агульным хоры пахвал арганізатарам Гульніх. Ацэнкі нашага тэлебачання і асноўнай прэсы, якія даюцца зараз Алімпіядзе, наступныя: «Адкрыццё Алімпійскіх гульніх было грандыёзнай, вытанчанай, цудоўнай спартыўнай урачыстасцю. Здзіўляе выдатная арганізацыя Алімпіяды. Усё прадугледжана да найменшых дэталяў. Усюды парадак, чысціня, камфорт. Вялікая тэатральная праграма. Нават само надвор'е як быццам было прызначана па плану». Так пішуць аб Алімпіядзе большасць бельгійскіх газет. Пачынаючы з 20 ліпеня, мы маглі кожны дзень з 17.00 па маскоўскаму часу глядзець усё віды спаборніцтваў як па бельгійскаму, так і па французскаму тэлебачанню. Усе перадачы глядзелі з вялікім хваляваннем, радаваліся за нашых спартсменаў, ганарыліся іх перамогамі. Рады таму, што Алімпіяда прайшла паспяхова. Бо гэта таксама наша вельмі вялікая агульная перамога.

Марыя ГАРОХ,
Бельгія.

Беласнежная лілея — сімвал чысціні вод Прыпяцкага запаведніка.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

на зямлі бацькоў

ЯКАЯ ТЫ, РАДЗІМА?

Гэтае пытанне ўсю дарогу ад Аргенціны да Нясвіжчыны не давала спакою Ісааку Віннічку. У 1936 годзе пакінуў ён вёску Хвоева і паехаў у далёкія краі шукаць шчасця. Нарадзіўся ён у Перу, а потым падаўся ў Аргенціну. Там і асеў. Туды ж прыехалі яшчэ два яго браты.

Па-рознаму складвалася жыццё на чужыне. Аргенцінка стала спадарожніцай жыцця беларускага хлопца. Нарадзіўся сын. Але покліч родных мясцін ён працягваў адчуваць заўсёды. Жыла ў ім і цікаўнасць, як там землякі?

Наша сустрэча з Ісаакам Мікалаевічам адбылася якраз напярэдадні яго ад'езду, пасля наведання ім родных мясцін. Ён не забыў родную мову, з захапленнем гаварыў аб убачаным, здзіўляўся на кожным кроку.

— Хвоева стала такім вялікім, з прыгожымі дамамі. І ў кватэрах у людзей відаць дастатак, багацце. А Сноў — гэта ж цудоўная сучасная вёска! Дамы будуцца шматпавярховыя, ёсць прыродны газ, усе выгоды. І вельмі важна, што ўсё гэта сваё, пабудаванае на ўласныя сродкі, а не на пазыку, якую трэба камусьці вяртаць, ды яшчэ з вялікімі працэнтамі.

— Акрамя Нясвіжчыны, Ісаак Мікалаевіч, дзе вы пабывалі яшчэ?

— Я адразу буду гаварыць аб сваіх уражаннях. Значыць, Мінск. Прыгожы, сучасны горад — шырокія вуліцы, шмат зеляніны. Я доўга быў у музеі Вялікай Айчыннай вайны, потым пабываў у Хатыні, на Кургане Славы. Шмат думаў. Вялікай цаной абаронена свабоднае жыццё.

У родных мясцінах мне ахвотна давалі тлумачэнні на ўсе пытанні. Старшыня калгаса імя Калініна Аляксандр паказаў сваю гаспадарку. Здзівіла і парадавала мяне, што няма пустых зямель, усе апрацаваныя, пасевы дбайна дагледжаны. А ў школе, што ў вёсцы Сноў, бачыў мноства тэхнічных сродкаў. Аб тым, як устаўлена тут навучанне, раскажаў сам дырэктар.

Шмат для госьця ў нашай краіне было новага. І тое, што беларэжліва захоўваюцца помнікі старажытнасці, што звычайныя грамадзяне адпачываюць у санаторыях, што ў бальніцах леацэцца бясплатна. Ад'язджаючы, госьць шчыра сказаў:

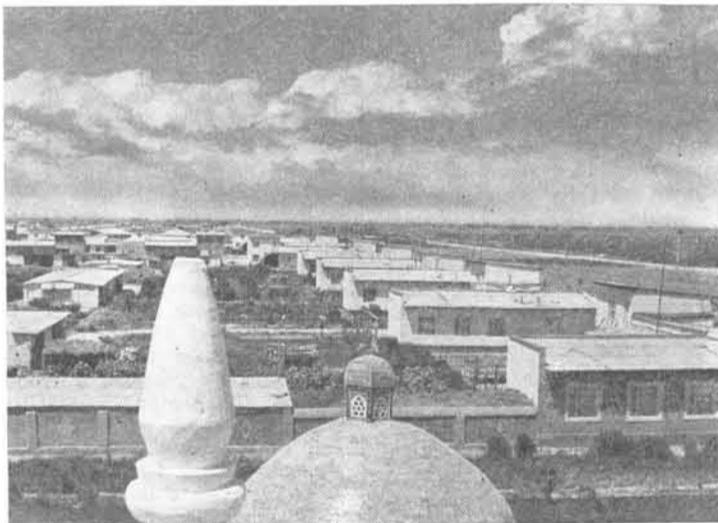
— Уражанняў і цікавых сустрэч было надзвычай многа. Мне будзе аб чым раскажаць у Аргенціне.

Т. ЯРМОЛЕНКА.

На прасторах Родины

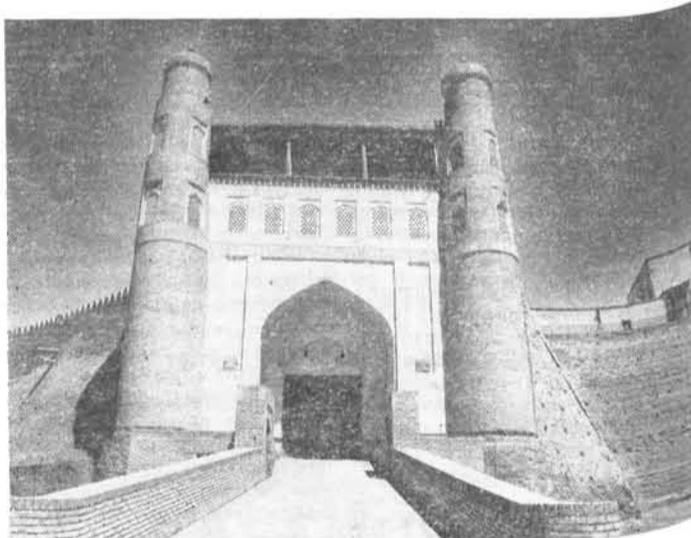
НА ЗДЫМКАХ: помнік Авіцэне ў Бухары; кішлак Афшана, дзе нарадзіўся вучоны; частка бухарскай сцяны з варотамі; супрацоўніца абласной бібліятэкі М. ДЖУМАЕВА з кнігамі вялікага мысліцеля.

У канцы жніўня ўвесь прагрэсіўны свет будзе адзначаць 1000-годдзе з дня нараджэння вядомага мысліцеля, філосафа, паэта, славутага вучонага-энцыклапедыста Усходу Ібн Сіны Абу Алі — Авіцэны. За сваё параўнальна кароткае жыццё (57 год) ён напісаў больш за чатырыста работ. Сярод гэтай багатай спадчыны цэнтральнае месца займае яго пяцітомны, энцыклапедычны твор «Канон урачэбнай навукі». Пісаў Авіцэна на роднай таджыкскай і арабскай мовах. Ён зрабіў вялікі ўплыў на развіццё арабамоўнай і еўрапейскай філасофіі і навуковай думкі. Сярод найважнейшых твораў таксама можна адзначыць «Кнігу збавення», «Кнігу ведаў». Свае філасофскія думкі ён нярэдка выкладаў і ў паэтычнай форме. Абапіраючыся на філасофію Арыстоцеля і развіваючы матэрыялістычныя ідэі яе, Ібн Сіна прызнаваў аб'ектыўнасць, вечнасць быцця, непарушную сувязь матэрыі і руху. Ён таксама аўтар прац па логіцы.

Авіцэна стварыў арыгінальную класіфікацыю назук, выклаў агульныя тэорыі па медыцыне, анатоміі, фізіялогіі, хірургіі, дыягностыцы. Даследаваў праблемы руху, інерцыі, паходжання жывёльнага свету.

Фота В. ДРАЧОВА.

A THRILLING SPORTS FESTIVAL

The 16 days of the Moscow Olympics are already history. They will be forever remembered as Games at which athletes from around the world competed in an atmosphere of tight competition and in an atmosphere of friendship fully corresponding to the Olympic spirit.

We have already talked about the splendid opening which gave rise to so many enthusiastic compliments. It seemed then that this was the final word in mass pageants by athletes and artists. But the imagination of the Games' sponsors was inexhaustible, as the closing ceremony crowned befittingly the worldwide sports festival.

GLOSING CEREMONY

August 3. More than 100,000 spectators crowded in the stands of the huge Lenin Central Olympic Stadium.

Flags were paraded in front of the stands and the Olympic athletes marched in a single column. The flags of Greece, the USSR, and of Los Angeles, the American city where the next Olympics are to be held, were raised.

In his closing address, Lord Killanin, President of the International Olympic Committee, told the audience that the Olympic Games, which exist for the benefit of generations to come, should not be used for political ends. He called on all athletes to join together not to allow a destructive war.

He went on to say that the athletes who had come to Moscow for the Games of the 22nd Olympiad displayed, in the course of honest competition, genuine friendship, irrespective of the colour of their skin, religious or political convictions.

The competitions and the many records were evidence of the high standard of the Games and, said Lord Killanin, he was sorry for those who could not take part.

On behalf of the IOC, Lord Killanin deeply thanked Leonid Brezhnev, President of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR, the people of the Soviet Union, the Moscow city authorities and the Organizing Committee of the Games. "We thank the competitors, officials, the spectators, the media and all those who have contributed to the success of the Games," he said.

The Olympic flag was lowered and the Olympic anthem was played.

All eyes shifted to the Olympic flame. A chorus sang the "Ode to Sport" (music by E. Artemyev, lyrics by Pierre de Coubertin). Sixty young women clad in tunics staged tableaux in the style of Grecian frescoes. The flame slowly died out. Athletes marched out the Olympic flag, and the huge Misha, the mascot of the Moscow Games, created by people holding coloured pieces of cloth "shed tears" and wished "bon voyage" to everyone.

Then came performances by gymnasts, acrobats, dancers and a combined military brass band. The costumes were brilliant and the music dynamic. After that there was a salute of fireworks, and the highlights of the Olympic competitions were shown on the scoreboards.

When one watched this triumph of youth and beauty, strength and health, one could immediately find the answer to all the reasons explaining the success of the Soviet athletes at the Games. The mass involvement and tremendous popularity of sports, the accessibility of sports to everyone, the great network of sports facilities and the organization of the physical culture movement in the country are the principal reasons for the victories.

An eight-metre-high Misha carrying a bunch of balloons was brought into the stadium. "Farewell, our gentle Misha, return to your fairy-tale forest," were the words of the slightly sad song that filled the stadium, and the huge mascot slowly soared into the sky and disappeared in the distance.

More fireworks were set off and the

words: "Till we meet at the Games of the 23rd Olympiad" appeared on the scoreboard.

On the same day, the Olympic flame was put out in Tallinn, Leningrad, Kiev and Minsk.

FIRST RESULTS

The Games results and organization will be examined and discussed for quite a long time. But now we would like to cite, while memories are still young, several appraisals of the various aspects of the Olympics.

"The Games were brilliant, I can make a point of the high sports level of the Olympics" (Juan Antonio Samaranch, the new IOC President).

"These are one of the best yachting competitions ever organized" (Lord Killanin on the yachting events in Tallinn).

"The organization of the medical service (and this is a very intricate process) was splendid. It can serve as a model for the coming Games" (Prince Alexandre de Mérode, chairman of the IOC medical commission).

"In Olympic Moscow we felt like we were in the home of our brother" (Ghulam Sediq Zargar, captain of Afghanistan's wrestling team).

Athletes from 25 countries won Olympic titles, and in all, athletes from 36 countries are taking home Olympic medals.

This prestigious athletic get-together was obviously going to produce records, and it did—36 world, 39 European, 74 Olympic and hundreds of national records and record-equaling performances will be entered into the lists (to compare, 35 world and 70 Olympic records were set in Montreal).

The competition was excellent, as the following figures show—241 results were better than the standing Olympic records, 97 performances were better than existing world marks.

One more record was established—the number of Olympic spectators. About 5,000,000 people came to the competitions in Moscow and the other cities, which is a million and a half more than in Montreal. Over 1,500 million watched the Games on TV around the world.

Some 60,000 spectators from abroad filled the stands every day.

Some rough spots are inevitable at competitions of such great magnitude. But not a single official complaint of unfair judging was lodged with the IOC throughout the Games (the judges came from 78 countries).

WHERE THE MEDALS WENT

Good training and "home fields" (as Olympic history shows, the host athletes usually put in extra special performances) brought the USSR 80 gold, 69 silver and 48 bronze medals.

Great performances by athletes from the German Democratic Republic no longer surprise anyone. In Montreal the GDR won more medals than the United States. The country gives a great amount of attention to sports and all-round personal development, and this paid off in 47 gold, 37 silver and 42 bronze medals in Moscow. Many other countries also did a lot better than they did in Montreal. Here are the number of gold medals won in Moscow and in Montreal (brackets)—Britain 5 (3); France 6 (2); Italy 8 (2); Brazil 2 (0); Austria 1 (0); Spain 4 (0); Cuba 8 (6); Hungary 7 (4); Bulgaria 8 (6); etc. In the boxing finals, it looked like Cuba against the rest of the world. Zimbabwe won its first gold medal—in women's field hockey. Tanzania was never on the medal list, but in Moscow won two silvers. Uganda's athletes also have some silver medals to take home. Ethiopia won two gold and two bronze medals, better than at any of the five previous Olympics.

The Games showed that many athletes

from Africa, Asia and Latin America have raised their standards considerably. Every year they provide increasingly stronger competition to the recognized sports powers.

LIFE REJECTS INVENTIONS

The 1980 Olympics were a success. This is the consensus of almost all sports commentators around the world. Elsewhere we presented comments from many Olympic competitors and visitors, so here we shall quote only the France-Press assessment:

"Moscow has coped excellently with the job of organizing the Games, which were held for the first time in a socialist country... Everything operated smoothly—the electronic scoreboards, airports, ultra-modern hotels, and the impressive Press Centre and the Olympic Village. Nobody can deny this."

France-Press reports no incidents during the Games and "because of that, journalists who had come to Moscow for sensations were bound to be disappointed".

A very true remark, indeed.

Indian journalist Masud Ali-Khan asked Prince Alexandre de Mérode at the second-last press conference at the Main Press Centre: "Perhaps it might be useful—given that certain journalists were pathologically hostile to the Olympics in Moscow, and wrote stories which can be described only as hallucinations—to introduce doping tests for the press as well?"

The Prince laughed: "I'd advise the journalists not to grasp at rumours."

And, we add: "And not to come forth with inventions, either."

It was noteworthy that Masud Ali-Khan's question was applauded by the capacity hall. And not by accident either. Journalists came to Moscow on one of two jobs. The first (the vast majority) were professional sports writers who covered the competitions objectively and in detail. They set the tone for the world press. The second—an insignificant, but a noisy handful—came on a pre-determined anti-Olympic assignment (even the BBC and The Times of London admitted that this was so!) and their job was simple and thankless—to denigrate the Games at all costs.

However, the Games organization (rigid observance of the competition schedule, impeccable judging, the long list of records and the Moscow spectators' great interest and objectivity) disarmed the anti-Olympic journalists. Essentially, they had nothing to write about. They sucked their articles from out of their finger, as the press jargon goes. Or, as Masud Ali-Khan said, suffered from hallucinations. For example, they made up the story that Soviet gymnast Yelena Mukhina had died. But she answered this with the words of Mark Twain, who once told AP: "The report of my death was an exaggeration." They wrote that the medals awarded in Moscow were "tin", i. e., not really worth much sports-wise. But the 1980 Olympics cut the ground from under the claimants—clear 2 m 26 cm in the high jump or swim the 1,500 m in under 15 min, and then you can talk all you want about the value of the medals.

The shower of records at the 1980 Olympics totally overshadowed the boycott and the efforts of those who organized it. Everyone who came to Moscow won. All those who didn't (or, to be more precise, who were prevented from coming) lost.

Over the past few months, the Olympic movement has gone through serious trials. But the Games in Moscow showed again and again that it is impossible to stifle the aspiration of the young people everywhere for peace, understanding and good-neighbourliness.

NEW HOUSES IN BYELORUSSIAN VILLAGES

By Viktor GVOZDEV,
First Vice-Chairman, Council
of Ministers, Byelorussian SSR

The first thing that strikes anyone driving into any Byelorussian village is the new buildings: farm structures, trading centres, kindergartens, schools, cafes and restaurants and, of course, many houses.

This is the result of a major redistribution of means in favour of the agrarian sector of the economy.

Not only modern working and living conditions are being created, but the "prestige" of rural work is being enhanced. Urban living conditions are being brought to the countryside while preserving the advantages of rural life—the closeness to nature, pure air and lots of elbowroom.

Who is financing housing construction in the countryside today? Who builds the dwellings?

Today, nearly 50 out of every 100 houses in Byelorussian villages are built by state enterprises and organizations, first and foremost, by state farms.

They are mainly standard two or multi-storey houses with central heating, hot water, sewerage, and other conveniences. Rent and utilities (electricity, gas, heating, and water) are not more than three per cent of the family income.

Over the past eight years a total of 25 per cent (in available floor space) of all housing have been built in the Byelorussian countryside.

Collective farms also carry out an active housing construction programme.

At the Uritsky Collective Farm two new streets lined with two-storey cottages with all the modern conveniences have appeared. The collective farmers like their flats in the new houses: they are just as comfortable as the best city flats, and the rent is purely symbolic—five roubles per month. They are practically financed by the collective farm. In the centre of the neighbourhood there is a recreation centre, a department store, a museum, a services centre and a kindergarten.

Nearly 40 per cent of all dwellings in a rural locality are built by collective farms and by the farmers themselves.

But there are different possibilities. At the Uritsky Collective Farm, the houses are built and maintained at the collective farm's expense. In other farms it is different: the collective farm can build the house and then sell it to an individual owner. As a rule, a substantial part of the cost (up to 40 per cent) is compensated for by the collective farm budget, and the rest (60 per cent) is provided by the tenants in instalments paid over a term of twenty years.

Individual housing construction is also possible. In that case, the house becomes the personal property of a collective farmer, and he pays no rent. Individual construction accounts for nearly ten per cent of all new dwellings. But one thing should be kept in mind: individual construction is also given a helping hand by the state. The future owner has a right to apply to the state bank for a loan. The terms are favourable: instalments over 15-20 years at 0.5 per cent annual interest. The state helps these builders with materials, machines, transport and sometimes labour. The state allots the land for building to the collective farmer free of charge.

ЦІ ПАТРЭБНА ВУЧЫЦЬ ШКОЛЬНІКА ВЫЯЎЛЕНЧАМУ МАСТАЦТВУ

У СССР праходзіць дыскусія аб шляхах палітычнага выкладання мастацтва ў агульнаадукацыйных школах. Карэспандэнт Агенцтва друку Навіны Вольга РУМЯНЦАВА сустралася з сакратаром праўлення Саюза мастакоў СССР Барысам ПЯМЕНСКИМ, які займаецца праблемамі школы і мастацтва, і напісала яго адказаць на некалькі пытанняў.

— Ці не зашматліва многа мы гаворым аб эстэтычным выхаванні ў агульнаадукацыйнай школе? З 1 па 6 клас тут выкладаецца малюванне, а для здольных дзяцей існуюць спецыяльныя мастацкія школы і вучылішчы. Хіба ўсяго гэтага не дастаткова? Навошта вучыць малюваць усіх?

— Звычайна, калі гавораць аб эстэтычным выхаванні, акцэнтуюць увагу на адукацыйнай малюнку. Вы, напэўна, таксама прытрымліваецеся гэтай думкі. У сапраўднасці ўсё значна складаней. Эстэтычнае выхаванне — гэта перш за ўсё развіццё ўспрыняцця прыгажосці, творчых здольнасцей, развіццё, у якім галоўную ролю адігравае мастацтва. Я глыбока перакананы, што неразумна сапраўднай сутнасці мастацтва пазбаўляе чалавека вельмі многага. Распаўсюджана думка, што мастацтва трэба вучыць толькі таленавітых. Але ж мы не гаворым, што матэматыка трэба вучыць толькі здольных. Мы адхілілі гэты тэзіс у адносінах да ўсіх відаў адукацыі і выхавання... акрамя мастацкага.

— Вы лічыце, што мастацкая адукацыя гэтак жа неабходна, як і тэхнічная?

— Больш таго. Мастацкая адукацыя ў адрозненне ад тэх-

нічнай неабходна любому чалавеку незалежна ад яго спецыяльнасці. Тэхнічная адукацыя фарміруе спецыяліста, мастацкая — асобу з пэўным характарам і светапоглядам, актывізуе ўсю шматкаляровую гаму здольнасцей, інтуіцыю. Дарэчы, нішто не трэніруе яе лепш, чым заняткі мастацтвам, асабліва ў дзіцячым, самым важным для творчага станаўлення ўзросце.

— Што вас не задавальняе ў цяперашняй пастаноўцы эстэтычнага выхавання ў школе?

— Недастатковая колькасць гадзін, што адводзіцца гэтаму прадмету. Недастатковая колькасць кваліфікаваных выкладчыцкіх кадраў. Але перш за ўсё тэа абставіны, што заняткі мастацтвам у школах на практыцы зводзіцца пакуль да вырашэння вельмі вузкіх задач: не столькі прывіваць любоў да выяўленчага мастацтва і выхоўваць густ, колькі проста навучыць крыху малюваць. Аднак як выкладанне граматыкі не можа замяніць вывучэння літаратуры, так і выкладанне граматы малюнка не можа замяніць вывучэння выяўленчага мастацтва.

— Што ж вы прапануеце?

— Перш за ўсё пераадолець інерцыю, паставіць агульную мэту ўрока «з галавы на ногі». Не гурток «Умельныя рукі», а поле бою за душу чалавека — так трэба разглядаць наш прадмет у школе.

— Але вы самі сцвярджалі, што навучыць граматычнаму малюнку за лічаныя гадзіны нереальна...

— Так, аднак даць элементарнае мастацкае развіццё дзецям можна і проста неабходна.

— Раскажыце аб вашай эксперыментальнай праграме, якая праводзіцца цяпер у шэрагу школ.

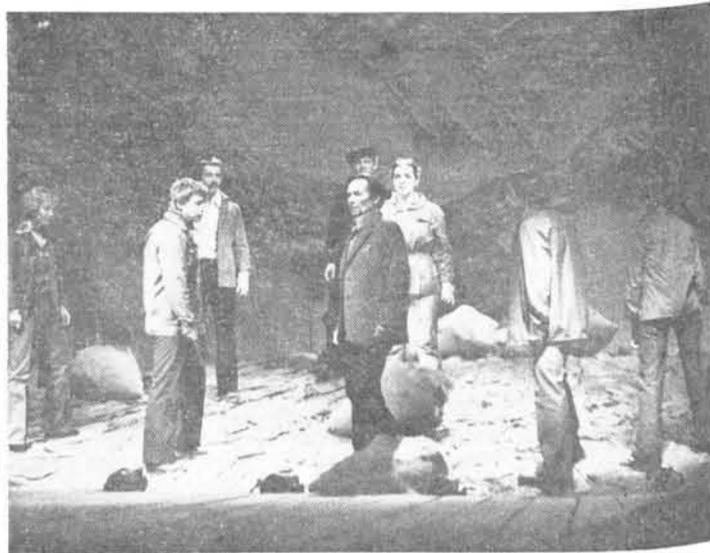
— Паспрабую даць аб ёй уяўленне... Увесь цыкл урокаў у 1-м класе называецца «Мастацтва і ты». Мы даём малым усяго тры фарбы — жоўтую, сінюю, чырвоную — і паказваем шмат яркіх жывых кветак. І дзеці малююць. Потым шукаем разам з імі і знаходзім такія з'явы ў прыродзе, якія здольны натхніць маленькага мастака.

У другім класе настаўнік просіць дзяцей вельмі ўважліва прыглядацца да ўсяго, што нас акружае. Дзеці прыдумваюць узор для шпалераў, для сукенкі сястры, мамай казынькі. Да вясны яны ўжо ўпершыню свядома пераступаюць парог мастацкага музея. Цыкл другога года навучання называецца «Мастацтва вакол нас».

У трэцім класе вучні пераходзяць да тэмы «Кожны народ — мастак».

Я не буду пераказваць змест праекта ўсёй нашай праграмы. Скажу толькі, што ён прапануе навучанне выяўленчаму мастацтву па 2 гадзіны ў тыдзень (замест адной гадзіны) з 1-га па 10-ты клас. У ім прадугледжана таксама поўная перападрыхтоўка выкладчыкаў праз сістэму штогадовых семінарскіх заняткаў.

У апошні час у справе эстэтычнага выхавання ў школе намініўся сур'ёзны рух наперад, хоць мы толькі ў пачатку шляху. Велізарная цікавасць народа да мастацтва яшчэ больш падкрэслівае актуальнасць гэтай праблемы.

Адна з апошніх работ Дзяржаўнага тэатра юнага гледача БССР — спектакль «Спытай сябе» па п'есе маскоўскай журналісткі М. Саенкі расказвае пра жыццё і гераічную гібель нашага земляка Міхаіла Мароза. Пераклад яе на беларускую мову зрабіў паэт Уладзімір Някляеў. Песні для спектакля напісаў кампазітар Ігар Лучанок.

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля. Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

ДОМ АЎТАРА «МАЙСТРА І МАРГАРЫТЫ»

У будучым годзе спаўняецца 90 гадоў з дня нараджэння вядомага савецкага пісьменніка Міхаіла Булгакава. Да гэтай даты рыхтуюцца і яго землякі — кіяўляне. Дом, дзе нарадзіўся пісьменнік, павінен стаць музеем. Камплектуецца эксазіцыя, у якую ўвойдуць дакументы, фатаграфіі, рукапісы і іншыя матэрыялы.

Сярод паклоннікаў Булгакава ёсць нямала энтузіястаў, якія збіраюць кнігі, водгукі, фатаграфіі, афішы, газетныя і часопісныя публікацыі, прысвечаныя яго жыццю і творчасці. Яны ахвотна прадастаўляюць свае зборы і калекцыі будучаму музею.

Гэты дом знаходзіцца на старой кіеўскай вулачцы — Андрэўскай спуск, 13. Тут прайшлі дзяцінства і юнацтва будучага пісьменніка.

Бруканая вулачка спускаецца ўніз да плошчы. Некалі па ёй штодзённа чыніла кроць у славуітую Кіеўскую духоўную акадэмію прафесар Афанасій Булгакаў. А шлях яго старэйшага сына Мішы быў скіраваны ў процілеглы бок: юны гімназіст спяшаўся ў свой клас.

Сын не пайшоў па слядах бацькі. На кніжных паліцах нядаўняга гімназіста з'явіліся падручнікі і даведнікі па медыцыне.

На фатаграфіях таго часу студэнт медыцынскага факультэта Кіеўскага ўніверсітэта выглядае старэйшым за свае гады: адбіўся, відавочна, і ваенны час.

У гэтым доме з'явіліся «Запіскі юнага ўрача», калі восенню 1919 года Булгакаў вярнуўся ў родны Кіеў. Тут высіявалі першыя задумы, былі напісаны першыя ўрыўкі рамана аб Турбіных — дарэчы, гэта прозвішча аднаго з булгакаўскіх продкаў. Прататыпы рамана і п'есы ўгадваюцца ў братах, сваяках, знаёмых пісьменніка.

У 1921 годзе Булгакаў прыехаў у Маскву, каб застацца ў ёй назаўсёды. А праз пяць гадоў адбылася прэм'ера славетных «Дзён Турбіных»; у Малым мастацкім акадэмічным тэатры п'еса мела незвычайны поспех.

Самая значная «жылплошча» ў музеі будзе адведзена «Майстру і Маргарыце». Гэты булгакаўскі філасофска-сатырычны раман стаў, як вядома, з'явай. У эксазіцыі, у прыватнасці, будуць прадстаўлены яго выданні на многіх мовах свету.

За апошнія гады з'явіліся сур'ёзныя работы пра Булгакава вядомых савецкіх літаратуразнаўцаў. На сцэнах тэатраў ідуць яго п'есы, па яго творах зняты фільмы. Сюжэты шэрагу палотнаў і малюнкаў савецкіх мастакоў навяяны яго творчасцю. Аб гэтым таксама расказа наведвальнікам эксазіцыя «Булгакаўскага дома».

Павел СУПРУНЕНКА.

Фотарэпартаж пра горад майстроў Івянец мы пачынаем з віда на яго старую частку. Удалечыні відаць касцёл — помнік архітэктуры XVIII стагоддзя. На вуліцы Камсамольскай, амаль у самым яе канцы, стаіць дом, не падобны на ўсе суседнія. Звонку яго ўпрыгожваюць драўляныя скульптуры, пакоі нагадваюць музей. Яго гаспадар — народны майстар Апалінары Пупко. Ён працуе і цяпер штодня — з-за разной браны чуваць мернае пастукванне малатка. Стары рэзчык стварыў галерэю вобразаў літаратурных персанажаў, герояў беларускіх народных казак, людзей працы.

У дом да Апалінарыя Фларыянавіча прыходзяць, быццам на экскурсію, вучні, турысты, мастакі. Заходзяць вечарам сябры, такія ж старыя майстры, як і гаспадар, ганчары У. Кулікоўскі і Ф. Целяшэўскі. Ім ёсць аб чым пагаварыць, што абмеркаваць, аб чым паспрачацца. Усе яны мастакі і вельмі зацікаўлены ў тым, каб і далей жыло іх прыгожае, самабытнае, патрэбнае людзям мастацтва. НА ЗДЫМКАХ: горад Івянец; працы А. Пупко «Ганчар», «Майстар», «Сейбіт»; У. КУЛІКОЎСКІ і Ф. ЦЕЛЯШЭЎСКІ прыйшлі ў госці да А. ПУПКО; над новай работай схіліўся стары майстар, а побач унучка Ірына, вялікая прыхільніца дзедавага мастацтва.

ЖЫВАЯ СПАДЧЫНА

Мудра сказаў паэт: вялікае лепш відаць здалёку. У гісторыі культуры кожнага народа ёсць такія імёны, такія вяршыні, сапраўдныя веліч якіх становіцца нелька зразумелай толькі на далёкай адлегласці часу. Такім нам бачыцца і лёс Францыска Скарыны. Яго геній настолькі абягнаў сваю эпоху, што яго культурна-гістарычны подзвіг па-сапраўднаму змаглі раскрыць і ацаніць толькі праз чатыры стагоддзі. XX стагоддзе аддало належнае вялікаму палачаніну і заслужана вызначыла яму ганаровае месца ў гісторыі беларускай і агульнаеўрапейскай культуры.

Цікавае да неацэннай спадчыны беларускага гуманіста, да яго тытанічнай асобы расце з кожным годам, што засведчылі шматлікія навуковыя і навукова-папулярныя публікацыі, якія з'явіліся апошнім часам.

Чытачы «Голасу Радзімы» ўжо ведаюць пра выхад кнігі пра Скарыну ў Парыжы, апублікаванай летась ЮНЕСКА па-французску. Сёлета яна выдана і ў перакладзе на англійскую мову. Нядаўна Скарыніна папоўнілася яшчэ адным каштоўным выданнем: у Маскве надрукаваны салідны зборнік прац рускіх, беларускіх, украінскіх і літоўскіх вучоных, спецыяльна прысвечаны нашаму першадрукару — «Беларускі асветнік Францыск Скарына і пачатак кнігадрукавання ў Беларусі і Літве».

Кніга радуе важкасцю свайго зместу, высокім навуковым узроўнем змешчаных матэрыялаў, дасканалым паліграфічным афармленнем. У ёй закрынуты бадай усе найбольш важныя праблемы і пытанні сучаснага скарыназнаўства. Прыемна адзначаць таксама, што

ЦУДОЎНЫ ЗНАЎЦА БЕЛАРУСКАГА ФАЛЬКЛОРУ

Бадай не знойдзецца ў Беларусі кутка, у якім не пабываў гэты чалавек, робячы запісы песень, дапамагаючы мастацкай самадзейнасці ці прапагандаючы лепшыя здабыткі нацыянальнай музычнай культуры.

ГЕНАДЗЬ Цітовіч нарадзіўся ў сям'і сельскіх настаўнікаў у Новым Пасоце Віленскай губерні. Калі настала пара, паступіў у духоўную семінарыю. Але, прыязджаючы на канікулы ў родную вёску, юнак добра бачыў, якімі думкамі і надзеямі жыве народ заходніх абласцей Беларусі, які знаходзіўся пад уладай буржуазна-памешчыцкай Польшчы. Генадзь Цітовіч не толькі падзяляў гэтыя думкі і надзеі, ён імкнуўся дадаць усяго сябе служэнню свайму народу. Яму хацелася зрабіць нешта практычнае, карыснае, патрэбнае, і, захоплены гэтымі марамі, ён становіцца студэнтам-біёлагам Віленскага ўніверсітэта.

Да гэтага ж перыяду адносяцца і першыя запісы беларускіх народных песень, да якіх прыхваціла яго родная бабуля Прузына — лепшая песенніца ў акрузе. Студэнта пачынаюць цікавіць не толькі песні, але і паасобныя моўныя звароты, прымаўкі, казкі, народныя звычэй і паданні. З кожным годам расце колькасць назіранняў і запісаў, а разам з імі расце і жаданне юнака поўнасцю прысвяціць сябе дзейнасці этнографа. Асабліва блізкімі і зразумелымі для яго становяцца здабыткі народнага музычнага мастацтва, і студэнт вырашае паказаць іх прафесару Віленскай кансерваторыі Т. Шалігоўскаму. Убачыўшы стараннасць і добрае веданне справы, з якімі былі зроблены запісы, а таксама вялікія музычныя здольнасці юнака, прафесар пераіў яму стаць студэнтам кансерваторыі. Крыху пазней Цітовіча накіроўваюць на дадатковую вучобу ва ўніверсітэт, дзе ён пад кіраўніцтвам прафесара К. Машынскага пачынае вывучаць агульную і славянскую этнаграфію.

Праз год малады этнограф зрабіў свой першы навуковы даклад «Беларускія валачобныя песні», крыху пазней здаў у друк новыя працы, якія вызначаліся не толькі добрым веданнем матэрыялу, але і цікавымі навуковымі абгульчэннямі. З вялікай любоўю, як самай дарагі скарб, збіраў і запісваў ён рэвалюцыйныя песні Заходняй Беларусі. Збіраў і хаваў у самых патаемных месцах да надыходу светлага часу.

БЯЗМЕЖНЫЯ творчыя магчымасці адкрыліся перад музыкантам — этнографам. Яго запрашаюць на пасад адказнага радыёвяшчання Бараўняцкага абласнога радыё, і

Генадзь Іванавіч наладжвае канцэрты Беларускай музыкі, чытае лекцыі аб ёй, арганізоўвае шматлікія народныя хоры, сярод якіх быў і слаўты хор вёскі Вялікае Падлессе, што неўзабаве набыў усесаюзную вядомасць.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны Генадзь Цітовіч працягвае працаваць на радыё, стварае ўсё новае і новае калектывы мастацкай самадзейнасці, а яго фальклорныя падарожжы становяцца больш працяглымі, мэтанакіраванымі і выніковымі. Сярод яго запісаў з'я-

ступені і атрымалі па два залатыя медалі — усесаюзнага і міжнароднага конкурсаў. А праз дзесяць гадоў квартэт хору — «Купалінка» атрымаў залатыя медалі IX Міжнароднага фестывалю дэмакратычнай моладзі ў Балгарыі. Гэты ж год азнаменаваўся яшчэ дзвюма падзеямі: жаночай групе народнага хору і яго мастацкаму кіраўніку была прысуджана прэмія Ленінскага камсамола Беларусі, а Генадзь Цітовічу яшчэ і наддзена ганаровае званне народнага артыста СССР.

ГЕНАДЗІУ ЦІТОВІЧУ — 70 ГАДОЎ

ляюцца не толькі традыцыйныя песні, але і створаныя зусім нядаўна. Такія песні ён адшукваў з асаблівай стараннасцю, бо менавіта ў іх адлюстравалася сучаснае жыццё народа, нядаўнія гістарычныя падзеі, думкі пра будучае.

ГЕНАДЗЬ Іванавіч не старонні назіральнік, не абьяквы прэпарататар створанага народа, а чалавек, улюбёны ў жыццё, пранікнёны знаўца беларускага фальклору. Ён няўрымсліва шукальнік, самаадданы, надзвычай эрудзіраваны вучоны, тонкі, душэўны мастак. І калі ў 1952 годзе было вырашана стварыць у Беларусі прафесійны народны хор, кіраўніком яго прызначылі Генадзя Цітовіча. Праз год дзіва кароткі тэрмін мастацкі кіраўнік здолеў дабіцца ад новага творчага калектыву зладжанасці, шчырасці, непасрэднасці, мастацкай праўдзівасці, высакароднай прастаты выканання. І менавіта ў яго харысты перанялі замілаванасць народнай музыкы.

Неўзабаве калектыв аб'ездзіў усе рэспублікі Савецкага Саюза і многія замежныя краіны, усюды выклікаючы захопленне сваім майстэрствам. У 1957 годзе вакальны актэт хору і яго кіраўнік былі ўзнагароджаны дыпламамі першай

ЗБЕРАГЧЫ САМАЦВЕТЫ НАРОДНАГА МАСТАЦТВА

Аднак частыя гастрольныя паездкі, напружаная праца з калектывам не давалі мастацкаму кіраўніку магчымасці актыўна займацца навуковай дзейнасцю, рыхтаваць да друку сабраны ім велізарнейшы фальклорны матэрыял, і ў 1974 годзе Генадзь Іванавіч вырашае развітацца з народным хорам.

УТОЙ час многія не маглі паверыць, што хор зможа абысціся без свайго арганізатара і мастацкага кіраўніка, а той, у сваю чаргу, без хору. Але праз некаторы час, калі я спытаўся ў Генадзя Іванавіча, ці пабольшала ў яго вольнага часу, ён толькі безнадзейна махнуў рукою:

— Якое там «пабольшала»! Раней я хоць у час гастролі мог крыху адпачыць ад розных спраў, а цяпер яны абсалютна мяне так, што не выкруцішся! Ужо сёмы год запар я з'яўляюся старшынёй Дзяржаўнай экзаменацыйнай камісіі музычна-педагагічнага факультэта Мінскага педагагічнага інстытута імя Горкага, членам мастацкага савета народнага хору, Беларускага радыё і яшчэ з паўтўзіна іншых мастацкіх саветаў.

І сапраўды — пытанне было лішнім, бо за трыццаць пяць

гадоў нашага шчырага сяброўства я не раз бачыў, якімі разнастайнымі справамі заўсёды заняты Генадзь Іванавіч, як актыўна вядзе ён навуковую, творчую дзейнасць. Ён нярэдка выступае на сесіях Акадэміі навук і міжнародных сімпозіумах, кіруе семінарамі самадзейных кампазітараў, многа працуе на радыё і тэлебачанні, кансультуе навуковыя працы маладых аспірантаў і сваіх калег па Саюзу кампазітараў, друкуе буйныя музыказнаўчыя даследаванні ў акадэмічных зборніках. Ва ўсесаюзных і беларускіх выдавецтвах выходзіць у свет шэраг яго кніг, дзве з якіх — «Анталогія беларускай народнай песні» і «Аб беларускім песенным фальклоры» ў 1978 годзе былі ўдастоены Дзяржаўнай прэміі Беларусі.

ЛЕПШЫМ адпачынкам Генадзь Іванавіч лічыць паездкі ў самадзейныя народныя хоры, часта бывае ў Рэчыцы, Карэлічах, Любчы, Морачы і іншых мясцінах. Але найбольш часта збочвае на дарогу ў Вялікае Падлессе. Ніколі не праходзіць у яго жаданне прынесці людзям дабро, зрабіць для іх нешта карыснае і неабходнае. Так, ён паспрыяў адкрыццю ў гэтай вёсцы музычнай школы. І 16 лютага 1980 года на агульным сходзе членаў калгаса імя Леніна аднагалосна было прынята рашэнне «Аб прысваенні пачэснага звання «Заслужаны калгаснік» Генадзь Іванавічу Цітовічу за шматгадовую і актыўную работу ў калгаснай вытворчасці».

Заўсёды вясёлы, дасціпны, жывы, непаседлівы, улюбёны ў народную музыку Генадзь Іванавіч мае здольнасць знікаць на некалькі дзён ці тыдняў, з'яўляцца, як віхур, і зноў знікаць. Грэбуючы камфортам, дамашняй утульнасцю, кожную вольную гадзіну ён гатовы падарожнічаць у пошуках усё новых і новых шчырых, сардэчных народных песень.

Калі грамадскасць рэспублікі шырока адзначала слаўнае сямідзесяцігоддзе Генадзя Іванавіча, да шматлікіх урадавых ўзнагарод гэтага цудоўнага чалавека дабавілася яшчэ адна — ордэн Дружбы народаў. І ўсе мы — яго калегі і сябры па Саюзу кампазітараў — шчыра віншум выдатнага вучонага, этнографа-фалькларыста, кампазітара і жадаем, каб ён яшчэ на многія гады захаваў маладосць душы, няўрымсліва і з такім жа поспехам і любоўю да народа працягваў сваю велізарнейшую і такую патрэбную працу, якой ён прысвяціў усё сваё жыццё.

Дзмітрый ЖУРАЎЛЁУ,
музыказнаўца,
заслужаны дзеяч
культуры БССР.

РАСКАЗВАЮЦЬ ФАТАГРАФІ

Выстаўка унікальных фатаграфій адкрылася ў Цэнтральным архіве кінафотадакументаў БССР. Яна знаёміць наведвальнікаў з выдатнымі рэвалюцыйнымі і прагрэсіўнымі палітычнымі дзеячамі, з савецкімі і замежнымі майстрамі літаратуры і мастацтва першаіх паловаў нашчага стагоддзя. На адным са здымкаў — выступленне Ары Барбоса на атытваенным кангрэсе ў Амстэрдаме перад другой сусветнай вайной. Другі фатадакумент адлюстравуе сустрэчу генеральнага сакратара Кампартыі Францыі Марыса Тарэза з Далорэс Ібаруры. Захваліся здымкі Эрнста Тэльмана і Клары Цэткін.

У зборы фатадакументаў можна ўбачыць партрэты Канстанціна Станіслаўскага, Аляксея Тацстага, Фёдара Шаляпіна, Ганны Паўлавай.

МАЛАДЗЕЖНЫ КАЛЯНДАР

«Молодежный календарь-81», які выпускае выдавецтва палітычнай літаратуры ў Маскве, як і папярэднія выпускі, знаёміць чытача з публікацыямі, што маюць дачыненне да Беларусі. Друкуецца верш народнага паэта Беларусі М. Танка, пад рубрыкай «Камсамол у тваім жыцці» змешчана інтэрв'ю з І. Лучанком, расказваецца таксама пра легендарныя падзеі М. Гастэлы і Л. Даватара, адзначаецца 90-годдзе з дня нараджэння вядомага савецкага вучонага, дзяржаўнага і грамадскага дзеяча О. Шміта.

ПАД НАЗВАЮ «РАДНЯ»

Дваццаць шэсць аўтараў у кніжцы, што пабачыла свет у выдавецтве ЦК ЛКСМ Украіны «Молодь», дваццаць шэсць маладых беларускіх прызікаў... Са старонак зборніка, названага сімвалічна — «Радня», можна даведацца пра тое, што хвалюе юнакоў і дзяўчат рэспублікі і як усё гэта знаходзіць сваё адлюстраванне ў беларускай літаратуры.

Маральнае аблічча нашага сучасніка і вяртанне запаветам старэйшых, імкненне да сацыяльнай актыўнасці і памяць аб тым, што ніколі не забываецца, аяртанне ў гады ваеннага маленства — усё гэта ў апавяданнях М. Воранава, В. Гігевіча, Л. Дайнекі, Г. Далідовіча, А. Дударова, А. Жука, В. Патавай, В. Казько, Л. Калодзежнага і іншых маладых прызікаў.

Прадмову да кнігі напісаў сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі І. Чыгрыннаў.

таго часу, найлепшымі ў Еўропе».

За апошнія дзесяцігоддзе прыкметна ажывілася і паглыблася вывучэнне своеасаблівага і вытокаў скарынаўскага светапогляду, які стаў раскрывацца больш тонка, канкрэтна-гістарычна, у дыялектычнай складанасці, у арганічным адзістве мясцовых і заходнеславянскіх, сярэднявечных і рэнесансных традыцый. Сведчанне гэтага — змешчаны ў зборніку змястоўныя артыкулы беларускіх філосафаў У. Конана і С. Падокшына, у якіх цікава аналізуецца эстэтычныя і этычныя погляды беларускага гуманіста, абгрунтавана паказваецца яго дэбатарны ўплыў на развіццё філасофскай думкі Беларусі XVI—XVII стагоддзяў. У артыкуле аўтара гэтых радкоў робіцца спроба раскрыць высокае пісьменніцкае майстэрства Скарыны як заснавальніка жанру прадмоў, яго выдатную ролю ў гісторыі беларускай літаратуры. Беларускай мовазнаў-

цы А. Жураўскі і А. Булыка выкладаюць вынікі сваіх даследаванняў мовы Скарыны, у якой захавалася нямала архаічных, стараславянскіх рыс, бо першадрукар адрасаваў свае кнігі не толькі «людзям прастым паспалітым» Беларусі, але і чытачам усёй Русі.

Каштоўная якасць зборніка — багачце фактычнага матэрыялу, на якім грунтуюцца назіранні і вывады аўтараў артыкулаў, насычанасць цікавай інфармацыяй з гісторыі беларускай кнігі па скарыназнаўству. Своеасаблівы рэестр кніг Скарыны, што захоўваліся ў XVI—XVII стагоддзях у прыватных і манастырскіх бібліятэках Беларусі, Украіны і Расіі, склаў беларускі гісторык Г. Галенчанка. Сабраныя ім факты пераканаўча сведчаць аб вялікай папулярнасці скарынавых выданняў на ўсходнеславянскіх землях.

Добрым словам варта адзначыць тут уклад вядомага савецкага кнігазнаўца Я. Неміроўскага, у значнай меры дзя-

куючы клопатам якога і з'явілася гэтая кніга пра нашага першадрукара. Яе аснову склаў дакладны, працыманы ў 1977 годзе ў Маскве на чарговых Фёдароўскіх чытаннях. Я. Неміроўскі склаў грунтоўную бібліяграфію па Скарыне (Масква, 1978 год), зрабіў дакладнае навуковае апісанне скарынавых першадрукаў, склаў зводны каталог усіх вядомых сёння экзэмпляраў кніг Скарыны (іх захавалася 388, у тым ліку 48 за межамі Савецкага Саюза). Гэтая важная праца прыкметна палегчыць далейшыя даследаванні ў галіне скарыназнаўства.

Да ўсяго сказанага трэба дадаць яшчэ, што кніга надрукавана на выдатнай паперы, упрыгожана скарынавым гравірамі, застаўкамі і загаловамі літарамі, вельмі рэалістычнымі, рэнесанснымі паводле свайго характару, і кожная з іх — сапраўдны твор мастацтва. Вось чаму кнігі Скарыны на працягу стагоддзяў служылі недасягальным узорам для друкароў

усходнеславянскага свету.

«Імя Францыска Скарыны блізкае і дарагое ўсім савецкім людзям», — справядліва сцвярджаецца ва ўступным артыкуле зборніка. Наш першадрукар называецца праслаўленым вучоным, вялікім беларускім асветнікам-гуманістам, выдатным дзеячам славянскай культуры. Гэтая высокая ацэнка з такой аўтарытэтай, усесаюзнай трыбуны, як і сам факт выхаду ў Маскве кнігі, цалкам прысвечанай Скарыне, — найлепшае пацвярджэнне той вялікай увагі, якая надаецца ў нашай краіне вывучэнню і прапагандзе перадавых культурных здабыткаў мінулага, неўміручай спадчыны геніяльнага сына беларускай зямлі. Ужо сёлета на Радзіме першадрукара пачалася падрыхтоўка да годнай сустрэчы слаўнай даты — 500-гадовага юбілея з дня нараджэння Францыска Скарыны, які будзе адзначацца ў 1990 годзе.

Вячаслаў ЧАМЯРЫЦКІ.

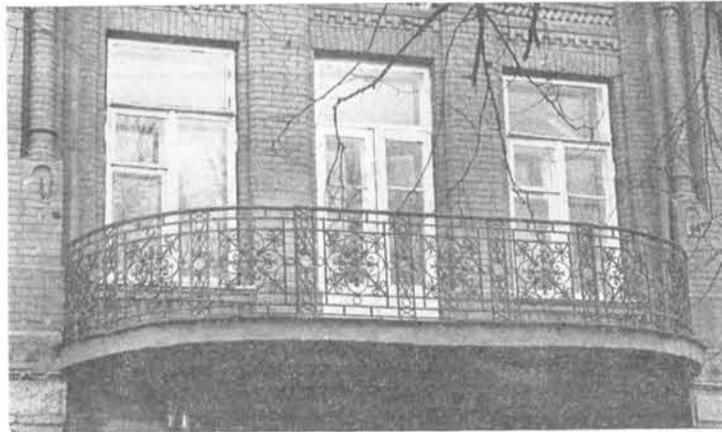
ГРОДЗЕНСКІЯ БАЛКОНЫ

Прагульваючыся па вузенькіх, нейкіх вельмі ўтульных вулках старога Гродна, нельга не звярнуць увагу на адмысловыя карункі балконных агароджаў, якія ў іншых гарадах Беларусі ўжо амаль не сустракаюцца. То навесаючы проста над галавой, то хаваючыся ў зеляніне, яны вабяць вока непаўторнасцю малюнкаў, дэкаратыўнасцю.

Значная частка балконаў [не толькі рашотак, але і пліт, і кранштэйнаў] выканана ў тэхніцы ліцця з чыгуну. Гэта пра-

дукцыя чыгуналіцейных майстэрняў, якіх у XVIII — пачатку XIX стагоддзяў на Беларусі было шмат. Працавалі яны на мясцовай балотнай рудзе.

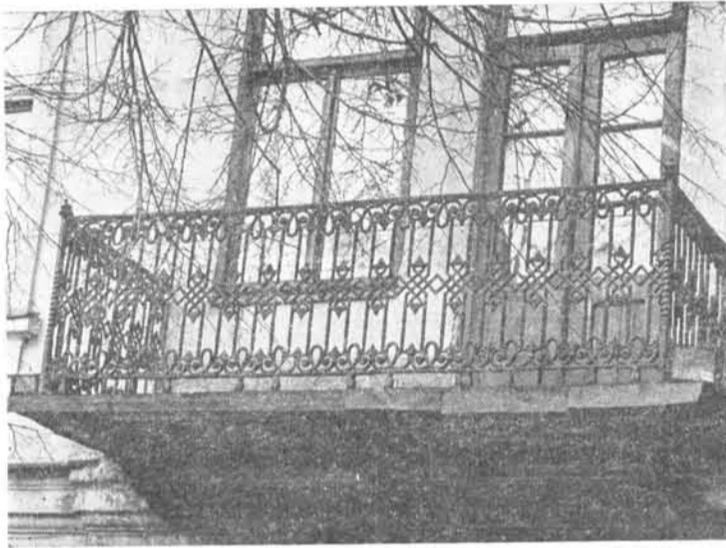
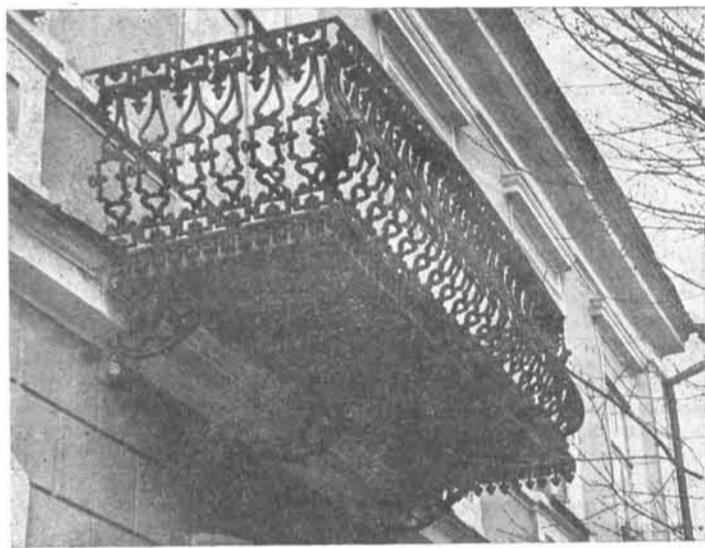
З'яўленне ў канцы XIX стагоддзя таннага паласавога жалеза абясцэніла мастацкае ліццё. Літыя чыгуныя рашоткі саступілі месца каваным. І хаця апошнія вызначаюцца некаторай сухаватасцю, затое ўражаюць разнастайнасцю варыянтаў малюнкаў, чым адрозніваецца свабоднае каванне ад тыражыраванага ліцця.

У дэкоры балконных агароджаў атрымалі адлюстраванне пышная дэкаратыўнасць барока, сухаватая выразнасць класіцызму, адвольная цякучасць мадэрну. Многія ж вырабы канца мінулага стагоддзя вызначаюцца эклектычнасцю і ў мастацкіх адносінах самі па

сабе не ўяўляюць каштоўнасці. Але ў ансамблі старой забудовы яны ўспрымаюцца натуральна, бо менавіта ў напластаванні асаблівасцей розных мастацкіх стыляў праяўляецца непаўторнасць старажытнага Гродна.

Яўген САХУТА.
Фота аўтара.

ГОД НАРАДЖЭННЯ— 1860

З незвычайным юбілеем павіншавалі Тэкля Азаровіч жыхары вёскі Лапейкі Ашмянскага раёна: ёй споўнілася 120 гадоў. Нягледзячы на такі паважаны ўзрост, Тэкля Іосіфаўна дапамагае весці хатнюю гаспадарку. Яна даглядае жывёлу і птушак, прыглядае за агародам. Адна са старэйшых жыхарак Беларусі захавала добрую памяць.

Паводле даных апошняга перапісу, на Гродзеншчыне налічваецца каля 120 чалавек, чый узрост сто і больш гадоў. 114 гадоў пражыла ў вёсцы Морына Іўеўскага раёна А. Паеўя. У 1869 годзе нарадзіліся навагрудчанка В. Дубешка, А. Манько з пасёлка Бярозаўка Лідскага раёна.

Вёску Раднікі, што пад Ваўкавыскам, называюць сялом доўгажыхароў: больш за сто гадоў пражылі М. Рудзенік, М. Ігнацік, М. Кулак, А. Шыдлоўскі.

— Большасць доўгажыхароў — жанчыны, — каменціруючы гэтыя факты, сказаў дацэнт Гродзенскага медыцынскага інстытута В. Усцілоўскі. — Часткова гэта тлумачыцца тым, што сама прырода адпусціла прадаўжальніцы роду больш доўгія гады жыцця. Акрамя таго, жанчыны, як вядома, больш займаюцца фізічнай працай, не злыжываюць алкаголем, курэннем, менш схільны да траўматызму, сардэчна-судзістых захворванняў. Што датычыць доўгага веку жыхароў вёскі Раднікі, то гэта звязана хутчэй за ўсё з гаючымі ўласцівасцямі тутэйшай пітной вады. Багатая мікраэлементамі, у прыватнасці кобальтам, яна добра ўплывае на чалавечы арганізм.

К. БАЛАТЭВІЧ.

СПОРТ

АЛІМПІЙЦЫ НЕ ВЕДАЮЦЬ СПАКОЮ

Крыху больш за паўмесяца прайшло з таго часу, як завяршыліся XXII Гульні ў Маскве. Але алімпійцам не да адпачынку. Бадай, што ні адно буйное спаборніцтва не абыходзіцца без іх удзелу.

Вялікі міжнародны турнір прайшоў у Цюрыху. Упэўнена, як і на Алімпіядзе-80, перамагла ў бегу на 1500 метраў савецкая спартсменка Ташыяна Казанкіна. Яе вынік — 3 минуты 52,45 секунды, з'яўляецца новым сусветным рэкордам. Аб сіле савецкай лёгкаатлеткі гаворыць той факт, што, заняўшы другое месца Мэры Дэкер з ЗША, уступіла ёй амаль сем секунд.

Пераможцамі ў Цюрыху сталі таксама і іншыя алімпійцы: В. Казакевіч з Польшчы па скачках з шасцом, англічанін С. Коу ў бегу на 1500 метраў, М. Кох з ГДР — у бегу на 200 метраў.

Ёсць сярод пераможцаў апошніх стартаў міжнародных спаборніцтваў і бела-

рускія спартсмены. Асабліва добрымі вынікамі парадаваў нас алімпіец, спартсмен з Мінска Аляксандр Фядоткін. У фінскім горадзе Кокала ён апярэдзіў бронзавага прызёра XXII Гульніў К. Мааніна на дыстанцыі 5 тысяч метраў.

ЧЭМПІЁНЫ З БЕЛАРУСІ

Ля іспанскай сталіцы Мадрыда прайшло юнацкае першынство Еўропы па водналыжнаму спорту. Гонар нашай краіны абаранялі мінчане Г. Важнік і А. Мінянок.

Генадзь Важнік, які месяц назад стаў рэкардсменам Савецкага Саюза на розыгрышы Кубка краіны ў фігурным катанні, і тут, у Мадрыдзе, заняў першае месца ў гэтым відзе. Ён жа быў другім у мнагабор'і.

Больш за дзве тысячы ачкоў выйграў у сярэбранага прызёра кантынента Аляксандр Мінянок.

А ў гэты час вялікая група беларускіх водналыжнікаў прыняла ўдзел у традыцыйных усесаюзных спаборніцтвах на прыз імя першага касманаўта Ю. Гагарына, якія праходзілі ў Ленінградзе. Тут вызначыліся мінчанка М. Амялянчык і А. Баярын з Наваполацка.

Уладальнікамі каманднага прыза сталі таксама беларусы — водналыжнікі Наваполацка.

«ХІМІК» ПРАЙГРАЕ І... ЛІДЗІРУЕ

Цікава праходзіць гульні першынства Савецкага Саюза па футболе сярод каманд другой групы. Амаль два месяцы запар «Хімік» з Гродна не ўступае нікому лідзёрства. Праўда, апошнімі гульні гэта каманда прайграла: спачатку «Даўгава» з Рыгі 0:3, а пасля і «Атлантасу» з Клайпеды — 0:2. Рыжанае, якія адставалі на адно ачко ад «Хіміка», мелі добрую магчымасць у апошнім туры абясці гродзенцаў. Яны прымалі дынамаўцаў Брэста. Але на гэты раз «Даўгава» ўступіла гасцям з лікам 0:2.

Гэта перамога беларускіх футбалістаў дазволіла брастчанам перамясціцца на трэцюю прыступку ў турнірнай табліцы. Цяпер яны адстаюць ад «Хіміка» толькі на два ачкі.

ПЕРАД ХАКЕЙНЫМ МАРАФОНАМ

Не за гарамі хакейнага чэмпіянату СССР сярод каманд вышэйшай лігі. Напомнім, што тут у гэтым сезоне будзе выступаць і каманда «Дынама» з Мінска. Хакейныя дружны завяршаюць камплектаванне сваіх калектываў і прыступілі да кантрольных гуляняў.

Цікавы турнір на прыз «Паўднёвы Урал» па хакею з

шайбай пачаўся ў Чалябінску. Тут сабраліся каманды вышэйшай лігі: мясцовы «Трактар», мінскае «Дынама», а таксама ўфімскі «С. Юлаеў» і чалябінскі «Металург». Беларускія хакеісты перамаглі спачатку ўфімцаў з лікам 6:0, а затым нанеслі паражэнне «Металургу» — 10:3. У заключным туры мінчане і разыгралі ганаровы прыз у матчы з «Трактарам», які таксама ішоў без паражэння. Упарты паядынак завяршыўся перамогай «Трактара» з лікам 6:3. Мінчане занялі другое месца.

ФІНШАВАЛІ АДНАЧАСОВА

У швейцарскім горадзе Івердане прайшлі буйныя міжнародныя спаборніцтвы на спартыўнай хадзьбе на прызы «Гран Пры». На старт выйшлі больш за сто лёгкаатлетаў.

Галоўны прыз быў разыграны на дыстанцыі 20 кіламетраў. З самага старту ўперад выйшлі двое савецкіх спартсменаў: А. Пятроў з Кіева і віцэчанін А. Паташоў. Яны і сталі пераможцамі фінішаваўшы адначасова. Вынік — 1:30.15.0. Цяпер А. Паташоў выступіць у міжнародных спаборніцтвах сацыялістычных краін «Дружба», якія пройдуць на Кубе.

Знаёмы з дзяцінства малюнак: спакойна аглядае наваколле бусел.
Фота У. МЯЖЭВІЧА.

Гумар

Пакупніца пытаецца ў прадаўца:

— Цыбуля — дзесяць франкаў за кілаграм? Гэта ж такі танны прадукт...

— Але вы не ўлічваеце дастаўку.

— Напэўна, яна ў вас падарожнічае ў спальных вагонах.

На вытворчым сходзе:

— Я не магу звольніць Кавальскую; яна мне цёпла, і

людзі падумаюць, што я зводжу з ёй асабісты рахунок...

— Ты ведаеш, хто падзяліў год на дванаццаць месяцаў?

— Дакладна не ведаю, але, напэўна, той, хто набыў яго ў растэрмінаўку.

— Учора я купіў у букністывым магазіне кнігу «Як стаць мільянерам». Але дома я ўбачыў, што палавіна старонак вырвана!

— Нічога страшнага, пайміліна табе таксама не перашкодзяць.

Дама ў запарку захаплялася страусамі.

— Скажыце, калі ласка, — спытала яна служыцеля, — яны калі-небудзь губляюць пер'е?

— Звычайна не, мадам, але могуць згубіць, калі ўбачаць дзесяць долараў.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1164.